

PÕLLUMAJANDUSMINISTER

KÄSKKIRI

Tallinn

07. aprill 2006 nr 67

“Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2007-2010” kinnitamine

Käskkiri kehtestatakse Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määruse nr 302 “Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord” § 11 lõike 1 ning Vabariigi Valitsuse 30. juuli 2004. a määruse nr 264 “Põllumajandusministeeriumi põhimäärus” § 8 lõike 2 punkti 1 ja lõike 3 alusel.

Kinnitan “Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2007-2010” (lisatud).

Koopiad: juhtkond, asekanterid, osakonnad, valitsemisala asutused

Ester Tuiksoo

Kinnitatud
Põllumajandusministri
07. aprilli 2006. a
käskkirjaga nr. 67

**Põllumajandusministeeriumi
valitsemisala arengukava
2007–2010**

EV Põllumajandusministeerium

Märts 2006

06 02754

Sissejuhatus	4
1 Tegevusvaldkond: Toiduohutus ning taimetervis ja loomade tervishoid	7
1.1 Hetkeolukorra analüüs	7
1.2 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2007-2010:...	12
1.3 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed.....	14
1.3.1 Meede: Tõhusa õigusliku raamistiku tagamine.....	14
1.3.1.1 Olulisemad tegevused	14
1.3.1.2 Uued algatused	15
1.3.1.3 Vahetud tulemused	15
1.3.2 Meede: Järelevalvesüsteemi arendamine ja tõhustamine ..	16
1.3.2.1 Olulisemad tegevused.....	16
1.3.2.2 Uued algatused	17
1.3.2.3 Vahetud tulemused.....	19
1.3.3 Meede: Info kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine.....	21
1.3.3.1 Olulisemad tegevused.....	21
1.3.3.2 Vahetud tulemused.....	21
2 Tegevusvaldkond: Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus.....	22
2.1 Hetkeolukorra analüüs	22
Põllumajandusmaa ja erametsamaa majandamine.....	22
Keskonnahoid lähtudes peamiselt põllumajandusest	26
Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamine, ohustatud sordid ja tõud...	29
Põllumajandussaadusi töötlev tööstus	31
Põllu- ja metsamajandussaadustel põhinev bioenergia.....	34
Elukvaliteedi mõjurid maapiirkondades.....	35
Maamajandusharidus ja nõuanne	37
Kohalik kultuuripärand ja kogukonna areng.....	37
2.2 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2007-2010:...	40
2.3 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks planeeritud meetmed:.....	41
2.3.1 Meede: Majandustegevuse mitmekesistamine ja elukeskkonna parandamine maapiirkondades.....	41
2.3.1.1 Olulisemad tegevused:.....	41
2.3.1.2 Uued algatused:.....	42
2.3.1.3 Vahetud tulemused:.....	42
2.3.2 Meede: Põllumajanduskeskkonna ja - maastike säilitamine	43
2.3.2.1 Olulisemad tegevused:	43
2.3.2.2 Uued algatused:.....	44
2.3.2.3 Vahetud tulemused:.....	45
2.3.3 Meede: Põllumajandustootmise konkurentsivõime tõstmine ja piirkondlike erisusi arvestava majandustegevuse toetamine	46
2.3.3.1 Olulisemad tegevused:	46
2.3.3.2 Uued algatused:.....	47
2.3.3.3 Vahetud tulemused:.....	48

3 Tegevusvaldkond: Kalandus	50
3.1 Hetkeolukorra analüüs	50
3.2 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2007-2010:...	53
3.3.1 Meede: Kalapüügi arendamine	54
3.3.1.1 Olulisemad tegevused:.....	54
3.3.1.2 Uued algatused:.....	54
3.3.1.3 Vahetud tulemused:.....	55
3.3.2 Meede: Töötlemise ja vesiviljeluse arendamine	55
3.3.2.1 Olulisemad tegevused:	55
3.3.2.2 Uued algatused:.....	56
3.3.2.3 Vahetud tulemused:.....	56
3.3.3 Meede: Kalaturukorralduse ja ühistegevuse arendamine..	56
3.3.3.1 Olulisemad tegevused ja uued algatused:	56
3.3.3.2 Vahetud tulemused:.....	57
3.3.4 Meede: Kalanduspiirkondade jätkusuutliku arengu	
toetamine	57
3.3.4.1 Olulisemad tegevused ja uued algatused:	58
3.3.4.2 Vahetud tulemused:.....	58

Sissejuhatus

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava (edaspidi arengukava) eesmärk on kujundada ühiskonnas ühtne arusaam ministeeriumi tegevuseesmärkidest ning nende saavutamiseks vajalikest rakendusmeetmetest. Arengukava sätestab Põllumajandusministeeriumi ja tema valitsemisala riigiasutuste ühised strateegilised eesmärgid, nende täitmiseks vajalikud ressursid valdkondade kaupa ning on aluseks nii riigieelarve strateegia, iga-aastaste tegevuskavade kui valitsemisala riigiasutuste arengukavade koostamisele. Arengukava koostamisel on arvestatud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja lähtunud teiste seas riigi konkurentsivõime tõstmise ning säästva ja jätkusuutliku arengu strateegilistest arengukavadest.

Arengukava on koostatud, lähtudes Vabariigi Valitsuse määrusest "Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord" (RTI, 20.12.2005, 67, 522).

Põllumajandusministeeriumi haldusala võib tinglikult jaotada kolmeks tegevusvaldkonnaks: toiduohutus ning taimetervis ja loomade tervishoid, maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus ning kalandus. Käesolev arengukava sisaldabki tegevusvaldkonnapõhiselt vastavalt nende allvisioone, hetkeolukorra analüüse, eesmärgid, mõõdikuid ja indikaatoreid, meetmeid, tegevusi ning nende vahetuid tulemusi. Siinjuures tuleb mainida, et valdkonna eesmärgid ja meetmed ei ole üheses seoses – ühe tegevusvaldkonna meetmed võivad kaasa aidata kõigi tegevusvaldkonnas esitatud eesmärkide saavutamisele. Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava juurde kuulub ka vastav finantsplaan, mis on esitatud lisana.

Käesolevas arengukavas ei ole käsitletud eraldi Põllumajandusministeeriumi kui asjaomast valdkonda juhtiva administratsiooni strateegilisi eesmärgid ja tegevusi, kuid peatselt on ka vastav arengukava koostamisel, kindlustamaks veelgi valitsemisala eesmärkide saavutamist. Oluline on tagada piisavalt kiire riigiamministratsiooni areng

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) ja sellega kaasnevate meetmete (nii turukorraldusmeetmete, muutuva otsetoetussüsteemi kui Euroopa Liidu fondidest võimaldatavate meetmete) rakendamisel. Siinjuures tuleb keskenduda halduskoormuse vähendamisele, meetmete taotlejaid silmas pidades. Lisaks on oluline panustada innovatsiooni edendamisse ja kvaliteedisüsteemide vajalike tugisüsteemide arengusse.

Teatavasti on Eestil Euroopa Liidu liikmesriigina võimalus osaleda ka ühenduse maaelu ja kalandusepoliitikas ning saada osa Euroopa Liidu eelarvest vastavate tegevusvaldkondade arengu toetusteks. Sellest tulenevalt on antud valitsemisala arengukavas püütud ennetavalt käsitleda mõlemates nimetatud valdkonna arengukavades kavandatavaid tegevusi. Seega sõltub antud valitsemisala arengukava rakendatavus nii riigi eelarvevahenditest kui Euroopa Liidu eelarvest kaasfinantseeritavate programmide rahastamisest.

Valitsemisala arengukavas on arvestatud ühelt poolt ÜPP konkurentsivõimele ja säästvale arengule suunatud otsuseid, mis läbi toetuste lahtisidumise tootmisest parandavad turule orienteeritust ja läbi erinevate keskkonna-, toiduohutus- ja loomade heaolu nõuete suurendavad põllumajandustootjate omavastutust, aidates kaasa keskkonnasäästlikkusele ja tarbija rahulolule. Teisest küljest on arvestatud ka WTO läbirääkimistest tulenevat survet ÜPP arengule ja sellest tulenevat toetuste vähenemist ning maailma põllumajandusturu liberaliseerimist.

Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava koostamine ja koordineerimine toimub Põllumajandusministeeriumi kantsleri juhtimisel. Nii arengukava koostamise eeltöö kui selle täiendamise sisuettepanekud tehakse tegevusvaldkondadepõhistes töögruppides, kus vajadusel ja võimalusel osalevad ka Põllumajandusministeeriumi allasutuste esindajad. (Järgmistel aastatel, kui arengukava täiendatakse, on kavas kaasamisprotsessi senisest rohkem tõhustada.) Arengukava eesmärkide saavutustaset hinnatakse vastavate tulemusindikaatorite põhjal iga aasta lõpus ja täiendatakse uue aasta algul. Täiendatud ja kinnitatud arengukava esitatakse Rahandusministeeriumile iga aasta 1. märtsiks. Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava kinnitab põllumajandusminister pärast selle projekti kooskõlastamist Eesti Vabariigi peaministriga.

Valitsemisala strateegilised siseriiklikud alused:

Riigi eelarvestrateegia 2006 – 2009;

Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm;

Eesti riiklik arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004–2006 ja selle programmitäiend;

Eesti maaelu arengukava 2004–2006;

Arengukava “Eesti toit”;

Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005–2007;

Säästev Eesti 21.

1 Tegevusvaldkond: Toiduohutus ning taimetervis ja loomade tervishoid

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Terve inimene, terve ja kaitstud loom, ohutum elukeskkond!

1.1 Hetkeolukorra analüüs

Tegevusvaldkond hõlmab Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas oleva veterinaartegevuse, loomade tervishoiu, loomakaitse ja tõuaretuse, taimetervise, taimekaitse, sordiaretuse, agrokeemia ja söödatootmise, toiduohutuse, mahepõllumajanduse ning alkoholi kvaliteedi ja käitlemise valdkonna korraldamist ning nende nõuetele vastavuse riikliku järelevalve teostamist.

Saavutatud on regulaarne osalus Euroopa Liidu institutsioonide õigusloomeprotsessis. Jätkuvalt on tõhustatud järelevalveinspektorite erialast väljaõpet ja täiendkoolitust ning nende tegevuse nõuetekohasuse kontrollsüsteemi, et kaasa aidata kvaliteetsemale õigusaktidega kehtestatud nõuete täitmise järelevalvele. Järjest enam on pööratud tähelepanu valdkonna järelevalve tulemuslikkusele ning valdkonna spetsiifikast tulenevate riskide regulaarsele analüüsile. Teatud valdkondades on saavutatud toiduohutuse ning loomade tervishoiu ja taimetervise seireprogrammide järjepidevus, mis on loonud informatiivse aluse siseriiklikele otsustele, õigusaktidele ning Eesti seisukohtade kujundamisele Euroopa Liidu institutsioonides. Eesti osaleb ka referentriigina Euroopa Liidu taimekaitsevahendite ühtses hindamise protsessis. Loodud on valdkonnas järelevalvet toetavate laboratooriumide vastav struktuur, mis võimaldab käesoleval hetkel teostada või tellida laboratoorseid uuringuid ja analüüse enamikus vajalikes valdkondades. Inimelule ohtu tekitava metsamarutaudi aasta-aastalt suurenenud leviku tõttu Eesti loomapopulatsioonis alustati 2005. aastal metsamarutaudi tõrjet (vaktsiinipalasisid külvati õhust vastavalt vaktsineerimisprogrammis ettenähtud mahule). Karmimaid meetmeid on võetud ka tuulekaera leviku piiramiseks (seaduses on sätestatud, et isik, kelle põllul on

tuulekaera, on kohustatud rakendama vastavaid abinõusid selle leviku piiramiseks, ja Taimetoodangu Inspektsioonile on pandud vastutus tagada riiklik järelevalve tuulekaera leviku ja tõrje üle).

2005. aastal alustati projekti, mis aitab kaasa Põllumajandusuuringute Keskuse taimeterviselabori funktsionaalse suutlikkuse tõstmisele ohtlike taimekahjustajate määramisel.

Alkoholi järelevalve mitmete puuduste tõttu käivitati süsteemne alkoholikvaliteedi järelevalve (riigihanke tulemusel sõlmiti haldusleping firmaga OÜ Areto).

Alates 1. jaanuarist 2005 käivitati Loomsete Jäätmete Käitlemise ASi hallatav loomsete jäätmete käitlemise ettevõtte Väike-Maarjas, mis kogub ja töötleb 1. ja 2. kategooria loomseid jäätmeid.

Peamine probleem, mille lahendamisele muu seas ka antud tegevusvaldkond suures osas kaasa aitab, on **Eesti elanikkonna suhteliselt kehv tervis**. Võrreldes muude Euroopa Liidu liikmesriikidega, väljendub see madalamas keskmises oodatavas elueas ning mitmeid kordi kõrgemates suremuse ja haigestumuse näitajates. Probleemi jätkuval süvenemisel võib see kujuneda takistuseks Eesti riigi jätkusuutlikule arengule. Tänapäeva maailmas ohustavad arengut ka võimalikud kriisiolukorrad (epideemiad, loomataudid: käesoleval hetkel on tähelepanu suunatud *hullu lehma tõve* (BSE)¹ ja lindude gripi leviku ennetamisele), millele reageerimiseks tuleb tagada tõhusa toiduohutuse (sh toidujärelevalve, loomade tervise ja taimetervise eest vastutavate institutsioonide) valmisolek. Erilist muret on viimasel ajal tekitanud ka metsamarutaudi, kartuli ringmädaniku ja tuulekaera laialdane levik Eestis. Nii olemasolevate kui **võimalike ohtlike nakkushaiguste levikul ning elukeskkonna halvenemisel** on otsene negatiivne mõju nii Eesti elu- kui majanduskeskkonnale.

Üks oluline tegur inimese hea tervisliku seisundi tagamisel on ohutu ja kvaliteetse toidu kättesaadavus ja võimalus teha teadlikke toitumisvalikuid. Samuti on oluline tegur ohutu ja kvaliteetse sööda olemasolu loomade hea tervisliku seisundi ning inimesele ohutu loomse toidu tagamisel. Just selle funktsiooni paremaks toimimiseks ja ohutuma keskkonna tagamiseks ongi toiduohutuse ning taimetervise ja loomade tervishoiu tegevusvaldkonnas üks olulisem ja mahukam tegevus **tõhusa õigusliku**

¹ BSE - veiste spongiformne entsefalopaatia e. hullu lehma tõbi (bovine spongiform encephalopathy)

raamistiku tagamine. Tegemist on valdkonnaga, mida reguleerivad õigusaktid mõjutavad otseselt nii inimese, looma kui taime tervislikku seisundit ja heaolu, mistõttu erinevalt muudest valitsemisala tegevusvaldkondadest ei ole õigusloome esile toodud mitte ainult tegevuse, vaid lausa meetmena (tegevuste kogumina).

Üheks probleemiks antud valdkonnas on Eesti passiivne osalemine nii **Codex Alimentarius**² standardite, OECD ja UPOV'i nõuete kui Euroopa Liidu õigusaktide väljatöötamisel. Seda on põhjustanud rahaliste vahendite vähesus ekspertide kaasamiseks ning vajalike andmete kogumiseks (nt seireprogrammide teostamiseks), aga ka Eesti seisukohtade kujundamisse kaasatavate erinevate osapoolte passiivsus.

Järelevalvetegevuse seisukohast on siiani lahendamata probleem **pädevuste ja vastutuste killustatus toiduahelas:** toidutoorme ja toidu käitlemise erinevate etappide üle teostavad seni järelevalvet nii Veterinaar- ja Toiduamet (VTA) ja Taimetoodangu Inspeksioon kui Tervisekaitseinspeksioon (Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas) ja Tarbijakaitseamet (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisalas). Toiduohutuse (sh kvaliteetsema alkoholi) tagamiseks on vaja võtta arvesse selle tootmisahela kõiki osi katkematu tervikuna alates toidu esmatootmisest ja loomasööda tootmisest kuni müügini ja toidu ning alkoholi tarnimiseni tarbijale, sest kõik ahela osad võivad nende ohutust mõjutada. Nii toidu kui alkoholi järelevalvepädevuse koondamine ühe asutuse vastutusalasse aitab saada kogu nimetatud ahela ühtse kontrolli alla. (Hetkel puudub keskne koordineeriv asutus, mis ühendaks erinevaid alkoholivaldkonnaga tegelevaid institutsioone, omades sealjuures kompaktset ülevaadet valdkonda reguleerivatest Euroopa Liidu õigusaktidest ja ministeeriumide vahelisest õigusloometegevusest.)

Järelevalve efektiivsel toimimisel etendavad olulist rolli erinevate vajalike andmete süstematiseeritud kogumine, kättesaadavus ja töötlemisvõimalused. **Eestis paraku puudub täiuslik ühtne toitumisalaste uuringute tulemusi sisaldav andmebaas, mistõttu puuduvad ka normide kehtestamiseks tehtavate analüüside ja**

² **Codex Alimentarius** - FAO ja WHO toidustandardite väljatöötamisega tegelev organisatsioon (CA)

riskihindamiste teostamiseks vajalikud andmed. Sellise andmebaasi puudumine vähendab võimalusi Euroopa Liidu otsustusprotsessis põhjendatult Eesti huve kaitsta. Kvaliteetsed andmetöötuse tulemid sõltuvad suuresti **laboratoorsest baasist** ja diagnostikavõimalustest, mis eeldavad **järjepidevat kohandamist uueneva tehnoloogia ja muutuvate toidu tootmist ja töötlemist käsitlevate nõuetega.**

Ebapiisav järelevalve ohtlike taimekahjustajate leviku üle võib riigile kaasa tuua probleeme kaupade liikumisel ning põhjustada otsest majanduslikku kahju Eesti ettevõtjatele. Lisaks kaasnevatele võimalikele Euroopa Komisjoni sanktsioonidele, suureneb oht ohtlike kahjustajate levikuks Eestis. Taimetervise järelevalve tõhustamiseks ja ohtlike taimekahjustajate seireks on vajalikud täiendavad ressursid.

Täiustamist vajab ka taimekaitsevahendite turule lubamise süsteemi ja kasutamise nõuete järelevalve, mis ohustab ohutu toidu ja elamisväärse keskkonna tagamist. Taimekaitsevahendite kasutamine mõjutab otseselt pinna- ja põhjavee ning mulla ja bioloogilise mitmekesisuse seisukorda. Taimekaitsevahendite kasutamise kõrgperiood Eesti põllumajanduses oli aastail 1981–1989, mil keemilist taimekaitset tehti peaaegu kõigil põldudel. Kui 1990 aastal toimus seoses põllumajanduse madalseisuga järsk taimekaitsevahendite kasutamise vähenemine, siis edaspidi on tendents olnud jällegi vastupidine. Kui 1995. a. kasutati Eestis ligikaudu 204 tonni taimekaitsevahendeid, siis 2004. a. 780 tonni ja 2005. a. juba 945 tonni³. Kui arvestada seda, et tänapäeval on kasutusel uuema põlvkonna taimekaitsevahendid, mille hektarinormid on väiksemad, võib järeldada, et taimekaitsevahendite kasutamine on tunduvalt intensiivistunud võrreldes üheksakümnendate aastatega. Liigsete kahjulike ainete sattumist keskkonda aitab vältida mahepõllumajanduse laialdasem viljelemine, olles olulisema tähtsusega just tundlikuma keskkonnaga aladel.

Järelevalve tõhustamiseks on vaja tõsta seotud asutuste (Taimetoodangu Inspektsiooni, Veterinaar- ja Toiduameti, Veterinaar- ja Toidulaboratooriumi, Põllumajandusuuringute Keskuse, PRIA) haldussuutlikkust, mis on rahaliste vahendite nappusest tingituna jõudmas olukorda, kus neil asutustel ei ole võimalik

³ Andmed pärinevad TTI Taimekaitsevahendite registrist

täita pidevalt täienevaid ülesandeid. Ametnike motivatsiooni tõusule aitaks kindlasti kaasa väärtuslike spetsialistide kõrgem tasustamine ja nüüdisaegsemad töövahendid. Keskkonnast tingitud terviseriskide vähendamiseks on vajalik riskide süsteemne hindamine ja juhtimine ning sellega tegelevate püsistruktuuride täiustamine ja nende jätkusuutlikkuse ning koordineeritud tegevuse tagamine. **Oluliselt enam tuleb tähelepanu pöörata ühiskonna teadlikkuse tõstmisele toitumisest ja selle seostest keskkonna ohuteguritega.** Samuti tuleb senisest enam tähelepanu pöörata epideemiate ohuks valmisoleku suurendamisele ning vastavate struktuuride haldussuutlikkuse tõstmisele.

Hetkel on piiratud ressurssidest tulenevalt ohus nii referentlaboratooriumite, kui kogu toiduohutuse järelvalvesüsteemi jätkusuutlikkus.

Tegevusvaldkonna edukaks arenguks on oluline järelvalvesüsteemi ja laboratooriumiteenuste arendamine ja tõhustamine, teiste seas tagada kaasatud ametnike (nii õigusloome kui järelvalvega tegelevate) pädevus, parandada info kogumise ja analüüsimise korraldust, sihtgruppide pidevat ja proaktiivset teavitamist ning seotud huvigruppide kaasamist (läbi esindusorganisatsioonide). See kõik nõuab lisaressursse.

1.2 Tegevusvaldkonna strateegilised eesmärgid perioodil 2007-2010:

Eesmärk 1: Parandada Eestis toodetava, töödeldava ja tarbitava toidu kvaliteeti!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
	2007	2008	2009	2010
2005				
Mõõdik 1: Elanikkonna toidutekkeliste haigestumiste arv (eesmärk – vähendada)				
2885	2600	2400	2200	2000
Mõõdik 2: Loomse toidu kaudu inimesele levivate nakkushaiguste (BSE, trihhinelloos) uuringute arv (eesmärk – kõik toiduks tapetavad riskiloomad uuritud)				
BSE - 98% (31 109 veise ja 1268 lamba ning kitse piklikaju proovi)	100%	100%	100%	100%
Trihhinelloos – 100%	100%	100%	100%	100%
Mõõdik 3: Ohutuse ja kvaliteedinõuetele mittevastava toidu partiide arvu suhe riikliku järelvalve korras võetud kontrollproovide analüüside arvuga (eesmärk – vähendada)				
2,5%	2,3%	2,1%	2%	1,9%

Eesmärk 2: Tagada loomade ja taimede vähemalt rahuldav tervislik seisund!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2005	2007	2008	2009	2010
Mõõdik 1: Ohutuse ja kvaliteedinõuetele mittevastava sööda partiide protsentuaalne osakaal riikliku järelvalve korras võetud kontrollproovide analüüside arvuga (eesmärk – vähendada)				
25,7%	22%	20%	18%	16%
Mõõdik 2: Riiklikult tõrjutavate ohtlike loomataudide (marutaud, veiste enzootiline leukoos (VEL), veiste tuberkuloos (TBC)) esinemise arv				
Marutaud ⁴ 266	200	150	100	50
VEL - 69	10	<10	<10	<10
TBC - 0	0	0	0	0
Mõõdik 3: Eriti ohtlikena klassifitseeritavate linnu- ja loomahaiguste diagnoositud juhtude arv (suu- ja sõrataud, lindude gripp, sigade klassikaline katk jt)				
0	0	0	0	0

Eesmärk 3: Suurendada ühiskonna teadlikkust antud valdkonnast!

Mõõdikute ja indikaatorite tabel:

Algtase	Sihttase			
2005	2007	2008	2009	2010
Mõõdik 1. Riikliku järelvalve korras menetletud väärtegude arv toidusektoris (eesmärk – vähendada)				
VTA 81	11000	10500	10000	9500
TKI 11060				
Mõõdik 2: Mahepõllumajandustoodangu töötlemisega tegelevate, toiduseaduse alusel tunnustatud ettevõtete arv (eesmärk – suurendada)				
10	35	50	55	60
Mõõdik 3: Sektorile suunatud valitsemisala poolt korraldatud teabepäevade arv (eesmärk – suurendada)				
44	50	53	53	55

⁴ Koduloomadel

1.3 Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks kavandatud meetmed

1.3.1 Meede: Tõhusa õigusliku raamistiku tagamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames tagatakse järjepidev toiduohutust, loomade tervishoidu ja taimetervist ning ohutut elukeskkonda toetavate efektiivsete ja süsteemsel informatsiooni analüüsil põhinevate nõuete kehtestamine, kaasates nõuete väljatöötamise nõuetega seotud sihtgrupid.

1.3.1.1 Olulisemad tegevused

- Et jõuda antud tegevusvaldkonna arenguvisioni ja eesmärkideni, on oluline vastavate regulatsioonide väljatöötamine, sh Euroopa Liidu otsustusprotsessis osalemiseks kvaliteetsetel analüüsidel põhinevate Eesti seisukohtade esitamine ja huvide kaitsmine ning järjepidev inspekteerimine ja analüüs, et anda aru valdkonna hetkeolukorrast ja saavutatud tulemustest. Õigusloome kompetentsi loomisel pööratakse senisest enam tähelepanu erinevate osapoolte tõhusamale kaasamisele (sh aktiivsem teadusuuringute tulemuste arvestamine) õigusaktide, vajalike seisukohtade ja üleriigiliste standardite väljatöötamisele;
- Tulenevalt võimalusest aidata kaasa Euroopa Liidus kehtivate erinevate õigusaktide, standardite ja nõuete väljatöötamisele, aktiveeritakse nii Codex Alimentarius'e⁵ kui OECD ja UPOV'i töös osalemist senisest enam. Oluline on suurema arvu vastavate ekspertide kaasatus, et nad annaksid omapoolseid sisulisi hinnanguid tekkinud küsimustes ning aitaksid jõuda parimate lahendusteni toiduohutuse probleemküsimustes;
- Jätub Eesti kohustuste täitmine referentriigina Euroopa Liidu ühtses taimekaitsevahendite toimeainete hindamise protsessis, mis rõhutab Eesti osalust Euroopa Liidu õigusloomeprotsessis;

⁵ Codex Alimentarius - FAO ja WHO toidustandardite väljatöötamisega tegelev organisatsioon (CA)

- Jätkatakse mahetootmist reguleerivate õigusaktide täiendamist, arvestades mahetootmise toidust lähtuvat positiivset mõju tervisele ja looduskeskkonnale ning juhindudes seejuures Euroopa Liidu mahepõllumajanduse tegevuskavast⁶. Täiendavalt koostatakse vajalikke mahepõllumajanduse arendusprojekte (sh turustamise arendamine, töötlemise toetamine, näidistalude süsteemi rajamine jt) ja kogutakse asjakohast statistikat.

1.3.1.2 Uued algatused

- Geneetiliselt muundatud, tava- ja mahepõllumajanduskultuuride kooseksisteerimise tagamiseks töötatakse välja teaduslikele katsetele tuginevad nõuded Eestis.

1.3.1.3 Vahetud tulemused

- Tuginedes peamiselt Vabariigi Valitsuse tööplaanile ja Põllumajandusministeeriumi iga-aastasele õigusloome tööplaanile, on välja töötatud ja täiendatud vastavad strateegilised arengukavad ja õigusaktid, et reguleerida korda valdkonnas, mis mõjutab otseselt nii inimese, looma kui taime tervislikku seisundit ja heaolu.
- Tulenevalt Eesti ekspertide aktiivsest Euroopa Liidu otsustusprotsessis osalemisest, on erinevate Euroopa Liidu standardite, nõuete ja õigusaktide väljatöötamisel arvestatud Eesti seisukohti, mis põhinevad teaduslikel analüüsidel ja erinevate osapoolte kaasatusest tuleneval kompetentsil.
- Tagatud on vajalike eksperthinnangute olemasolu toiduohutuse ning loomatervishoiu ja taimetervise probleemküsimustes, et saavutada parimad lahendused.
- Tagatud on Eesti osalemine Euroopa Liidu ühtses taimekaitsevahendeid puudutavate õigusaktide väljatöötamise süsteemis, Eesti osaleb aktiivselt taimekaitsevahendite riskide hindamise alases koostöös.
- Välja on töötatud geneetiliselt muundatud põllumajanduskultuuride ja mitte geneetiliselt muundatud põllumajanduskultuuride kooseksisteerimise nõuded.
- Suurenenud on mahepõllumajandusliku tootmise mahud ja turuosakaal.

⁶ European Action Plan for Organic Food and Farming

1.3.2 Meede: Järelevalvesüsteemi arendamine ja tõhustamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames tagatakse toiduohutuse, loomade tervishoiu ja taimetervise (sh loomakaitse ja tõuaretuse) ning keskkonnanõuete täitmine, mille üks eeldus on efektiivselt toimiv toidu ja alkoholi järelevalve süsteem. Tagatakse vajalike andmekogude regulaarne täiendamine (sh järelevalve- ja seireprogrammide tulemused ning toidutarbimise andmed), mille alusel tehakse riskianalüüse ja otsuseid vajalike normide kehtestamise kohta. Tõhustatakse järelevalve tulemuslikkuse analüüsi ning järelevalveasutuste sisekontrolli, arendatakse ja rakendatakse seire- ja tõrjeprogramme ning tagatakse järelevalveprotseduuride olemasolu ja eesmärgipärasus. Erilist tähelepanu pööratakse toidu- ja alkoholikvaliteedi ning -ohutuse alase seire teostamisele nendes valdkondades, kus kehtivad või kavatakse kehtestada Euroopa Liidu nõuded.

1.3.2.1 Olulisemad tegevused

- Jätkatakse BSE⁷, skreipi ning teiste transmissiivsete spongioosete entsefalopaatiate (TSE) uuringuid ning vastavalt Euroopa Liidu nõuetele teostatakse zoonooside (sh salmonellad toiduainetes) seiret ja trihhinoosi uuringuid;
- Tõhustatakse taimetervise alast järelevalvet, et tagada parem kontroll Euroopa Liidu liikmesriikidest ja kolmandatest riikidest pärineva taimse materjali üle. Samuti suurendatakse kontrolli eksporditava kauba üle. Lisaks tõhustatakse ohtlike taimekahjustajate seiret ja vastavaid tõrjeprogramme ning säilitada ohtliku taimekahjustaja *Erwinia amylovora* eest kaitstava piirkonna staatust.
- Jätkuvalt rakendatakse loomatauditõrjeprogrammi (Euroopa Komisjonilt taotletakse teatud loomataudidest (veiste enzootiline leukoos, veiste brutselloos ja veiste tuberkuloos) vaba staatust.
- Loomapidajatelt pärinevad hukkunud põllumajandusloomad kogutakse ja kahjutustatakse osaliselt üleminekuabinõuna riigieelarveliste vahendite arvelt,

⁷ BSE - bovine spongiform encephalopathy - veiste spongiformne entsefalopaatia e. hullu lehma tõbi

vastasel korral on tekkimas oht, et rahaliste väljaminekute vältimiseks hukkunud loomad siiski maetakse, reostatakse sellega keskkonda ja tekitatakse soodne pinnas taudide levikuks.

- Täiustatakse taimekaitsevahendite turule lubamise süsteemi, kus rakendatakse riskide hindamist taimekaitsevahendite jääkide osas taimses toodangus ning edasise koostöö arendamisel teiste liikmesriikidega võetakse kasutusele taimekaitsevahendite turule lubamise otsuste vastastikuse tunnustamise printsiip. Jätkatakse Keskkonna Tegevuskava kuni 2010 ja Säästliku Arengu Kontseptsiooni põhimõtete juurutamist taimekaitsevahendite turule lubamisel.
- Tõhustatakse taimekaitsevahendite turustamise ja kasutamise alast järelevalvet;
- Seadusega kehtestatud nõude täitmiseks rakendatakse vastavat järelevalvesüsteemi, mille puhul isikul on tuulekaera tõrje kohustus ja Taimetoodangu Inspeksioonil vastutus tagada riiklik järelevalve tuulekaera leviku üle;
- Tõhustatakse mahepõllumajanduse järelevalvet tootmise, töötlemise ja turustamise tasandil.
- Jätkatakse jõudluskontrolli ja geneetilisi hindamisi. Toimub veiste ja hobuste põlvnemisandmete kontroll ning lammaste PrP genotüübi määramine. Rakendatakse erinevaid tõuaretusprogramme;
- Jätkatakse põllumajandusloomade registriandmete töötlemist, mille põhjal teostatakse vastavaid analüüse;
- Jätkatakse metsloomade marutaudivastast vaksineerimist.

1.3.2.2 Uued algatused

- Riiklike kohustuste efektiivsemaks täitmiseks on kavandatud kogu toidukäitlemisahela järelevalve (sh alkoholijärelevalve) üleandmine VTAlle. Kogu toiduahela kontrollitavuse kontseptsiooni täiendab ka söötade järelevalvepädevuse üleminek VTAlle, mis tagaks kontrolli rakendumise tõepoolest "põllult lauale" põhimõtte kohaselt. Kui VTAI on järelevalvepädevus kogu toidukäitlemisahela ulatuses ja sellega seotud täitevvõim, on tal võimalik pikemas perspektiivis optimeerida (ressursi asjakohasema suunamise ja kokkuhoiu eesmärgil) vastavat järelevalvetegevust. Toiduohutusvaldkonna (sh alkoholitoodete) järelevalve

optimeerimise kavandamisel on arvestatud nii Euroopa Parlamendi, nõukogu kui komisjoni tasandil omaksvõetud seisukohti, mis rõhutavad toiduahela ühtsust ja selle jälgitavuse olulisust. Euroopa põhimõtete kohaselt on otstarbekas, kui kogu toiduahela kontrollitoiminguid teostab üks järelevalveasutus;

- Seoses toiduvaldkonna järelevalvepädevuse liitmisega luuakse täiendavad töökohad, muu hulgas ka riskianalüüsi teostav üksus, mille loomiseks on vajalik ressursside eraldamine riigieelarvelistest vahenditest.
- Laiendatakse toidukvaliteedi ja -ohutuse seiret valdkondadele, mille kohta kehtivad või kavatakse kehtestada Euroopa Liidu nõuded;
- Koostöös VTAgaga alustavad volitatud veterinaararstid kontrolli loomade söötmise, sööda esmatootmise ja vahendamise üle.
- Alustatud on kartuli ringmädaniku tõrjeprogrammi, mille efektiivsuse tõstmisele aitab suuresti kaasa osaline tootjapoolsete tõrjeabinõude rakendamise kulutuste hüvitamine (sh sertifitseeritud seemnekartuli ost). (Et antud tegevus ei kuulu Euroopa Komisjoni poolt hetkel abikõlblikeks loetavate kulude hulka, on vastav riigiabi taotlus juba Euroopa Komisjonile esitatud.).
- Alustatakse eriti mürgiste taimekaitsevahendite kasutamise nõuete täitmise kontrolli ning tõhustatakse taimekaitsevahendite kasutamise järelevalvesüsteemi, et täita EL määruse 1782/2003 nõudeid;
- Parandatakse taimekaitsevahendite turulelubamise süsteemi (TTI-s luuakse vastav täiendav spetsialisti ametikoht.)
- Tulenevalt EL määrusest 2075/2005 soetatakse trihhiinide uuringuid teostavatele laboritele aastaks 2009 seadmed, millega on võimalik teostada trihhiinide uuringuid tehisseedemeetodil (kuni nimetatud tähtajani on lubatud kasutada trihhiineloskoopilist meetodit). Valmisoleku rakendamiseks on vajalik ressursside eraldamine riigieelarvest.
- Haldusalas luuakse ja täiendatakse vastavalt kohalike toitumisalaste uuringute-, sööda-, maheseemne- ja alkoholiregistrid.
- Mahepõllumajanduses rakendatakse riskianalüüsil põhinev järelevalvesüsteem ning arendatakse välja maheseemne ja paljundusmaterjali tootmise süsteem, millega aidatakse kaasa mahetoodete väärtustamisele.

- Et tagada uuringute hea kvaliteet ja laboratooriumide jätkusuutlikkus, täiustatakse laboratoorseid baase nüüdisaegse tehnoloogia ja inventariga ning tõstetakse personali kompetentsi ja vajadusel kaasatakse referentlaboreid.
- Taimede ja taimsete saaduste nõuetekohasuse kontrollimiseks käivitatakse juhuslik pisteline kontroll, millega välditakse nõuetele mittevastava kauba sattumine Eestisse. Piiripunktides suurendatakse taimetervise kontrolli teostavate inspektorite arvu, sest kontrollitava kauba maht on suurenenud ning juurde on tulnud tooteid, millega kaasneb ohtlike taimekahjustajate leviku risk (nt. puidust pakkematerjal ja männi lagu-uss).

1.3.2.3 Vahetud tulemused

- Tõhustatud on toidu järelevalvesüsteemi. Toidu järelevalve on koondatud ühe asutuse vastutusalasse. Järelevalveprotseduurid ja -eesmärgid on fikseeritud ning nende tulemuslikkust ja eesmärgipärasust analüüsitakse ja täiendatakse regulaarselt. Loodud on toimiv toiduohutuse riskianalüüsiga tegelev üksus. Loodud on toimiv sisekontrollisüsteem;
- Valdcondades, mille osas on kehtestatud või kavatsetakse kehtestada Euroopa Liidu nõuded, on teostatud toidukvaliteedi ja -ohutuse seire ja koostatud vajalikud aruanded;
- Kaks korda aastas on teostatud vaktsiinipalade külv metsloomade marutaudi vastases vaktsineerimisprogrammis ettenähtud mahtudes ja ulatuses, et vähendada haiguse edasist levikut;
- Vastavalt etteantud mahtudele on läbiviidud veiste spongiformne entsefalopaatia (bovine spongiform encephalopathy - BSE), skreipi ning teiste transmissiivsete spongiformsete entsefalopaatiate (TSE) kohta tehtavad uuringud (uuringutele on allutatud ka kõik eramajapidamistes tapetavad riskirühma loomad);
- Euroopa Komisjonile on tähtajaliselt esitatud eelnenud kalendriaasta jooksul registreeritud zoonooside tendentsid;
- Tagatud on loomapidajatelt pärinevate hukkunud põllumajandusloomade kogumiseks ja kahjutustamiseks loodud loomsete jäätmete käitlemise süsteemi toimimine;

- Rakendunud on loomatauditõrje programm – Euroopa Komisjonilt on taotletud teatavatest loomataudidest (veiste enzootiline leukoos, veiste brutselloos ja veiste tuberkuloos) vaba staatust;
- Taimetervise järelvalve ja ohtlike taimekahjustajate seire- ja tõrjeprogrammide tõhustamise tulemuseks on tervemad taimed ja ohutum elu. Eestis ette tulevad ohtlikud kahjustajad ja riskiobjektid on kaardistatud;
- Tõhustatud on taimekaitsevahendite turule lubamise süsteemi ning määratud on maksimaalsed lubatud taimekaitsevahendite piirnormid taimses toodangus;
- Kontrollisüsteem väga mürgiste taimekaitsevahendite kasutamise üle on rakendunud ning toimib. Taimekaitsevahendite kasutamise järelevalvesüsteem vastab EL määruse 1782/2003 nõuetele;
- Tootjatele on kättesaadav informatsioon taimekaitsevahendite kasutamise ohtlikkusest ning kasutamise vähendamise võimalustest;
- Alustatakse taimekaitsevahendite kasutamise vähendamise alase tegevuskava väljatöötamisega;
- Tuulekaera levik Eestis on pidurdunud;
- Tuginedes nüüdisaegse inventariga täiustatud laboratoorsele baasile, on tagatud asjaomase valdkonna uuringute kvaliteet ja jätkusuutlikkus;
- Jõudluskontrolliks ja geneetiliseks hindamiseks on vastavad analüüsid tellitud;
- Eestis registreeritud põllumajandusloomade andmete põhjal on pidevalt tehtud valdkonnale vajalikke analüüse;
- Loodud/täiendatud on andmebaas, mis sisaldab Eestis tehtud toitumise alaste uuringute tulemusi, loodud on maheseemneandmebaas;
- Tõuaretusprogrammid on rakendunud.

1.3.3 Meede: Info kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine

Meetme üldkirjeldus

Meetme raames toetatakse kogu tegevusvaldkonda hõlmava tõhusa nõuandesüsteemi arengut, heade tavade ja standardite väljatöötamist ja järgimist, tõhustatakse teavitamist nõuete eesmärkidest ja välditavatest riskidest ning arendatakse klientide teavitamise ja tagasiside süsteemi.

1.3.3.1 Olulisemad tegevused

- Tutvustatakse valdkonna õigusaktidest, sh Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu määrustest tulenevaid nõudeid.
- Nõustajatele korraldatakse regulaarseid koolitusi.
- Teavituskampaaniate kaudu hoogustatakse mahepõllumajanduse levikut.
- Tarbijat, sööda- ja toidukäitlejat ning põllumajandustootjat informeeritakse soovituslikest normatiividest.
- Sööda- ja toidukäitleja, põllumajandustootja, loomapidaja ning tarbija teavitamine vastavate nõuete rakendumisest (juhendite ja muude materjalide väljatöötamine või nende väljatöötamise edendamine ja selles osalemine) ja välditavatest riskidest.
- Parandatakse taimekaitsevahendite kasutamise alase info kättesaadavust tootjatele, suurendatakse teadusasutuste ja konsulentide osakaalu taimekaitsevahendite kasutamise vähendatud meetodite kasutuselevõtu propageerimises.

1.3.3.2 Vahetud tulemused

- Tarbija, sööda- ja toidukäitleja ning põllumajandustootja teadlikkus soovituslikest normatiividest on kasvanud.
- Valdkonna õigusaktidest, sh Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu määrustest tulenevaid nõudeid käsitlev teave on esitatud ministeeriumi kodulehel. Korraldatud on vastavasisulisi teabepäevi.

- Toimunud koolituste tõttu on nõustajate asjatundlikkus suurenenud.
- Mahepõllumajanduse seaduse alusel tunnustatud ettevõtete arv, toodangu maht ja turuosad on suurenenud.
- Nõuete rakendamise tagamiseks on sööda- ja toidukäitleja, põllumajandustootja, loomapidaja ning tarbija teavitamiseks välja töötatud juhendeid ja teabematerjale.

2 Tegevusvaldkond: Maaelu, põllumajandus ja toiduainetetööstus

Tegevusvaldkonna arenguvision:

Kõrge elukvaliteediga jätkusuutlik maaelanikkond!

2.1 Hetkeolukorra analüüs

Maaelu, põllumajanduse ja toiduainetetööstuse tegevusvaldkond hõlmab Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas ÜPP kujundamises osalemist ja selle elluviimist, Eesti maaelu arengu strateegia ja riigiabi vastavate meetmete väljatöötamist ja rakendamist, põllumajandussaaduste tootmise, töötlemise ja kaubanduse reguleerimist (sh alkoholisektor), maaparanduse korraldamist, maapiirkonna ettevõtluse ja elukeskkonna arengu suunamist, koolitus-, nõuande- ja teadustegevuse arendamist ning sektori ajalugu jäädvustavate muuseumide tegevust.

Põllumajandusmaa ja erametsamaa majandamine

Põllumajanduslik ettevõtlus on olnud läbi aegade Eesti elanikkonna jaoks oluline tegevusvaldkond ja sissetulekuallikas. Sellest annab tunnistust seegi, et Eesti on üks Euroopa Liidu paremini põllumajandusmaaga varustatud riike – 0,65 ha ühe elaniku kohta (nt Saksamaal 0,21 ha, Prantsusmaal 0,51 ha).

Kahjuks oleme aga hetkel olukorras, kus **Eesti põllumajandussektori konkurentsivõime Euroopa Liidu keskmisega võrreldes on suhteliselt madal.** Võrreldes 2000. aastaga, on kasutatav põllumajandusmaa vähenenud 22%, sh põllukultuuride kasvupind 39%, looduslik rohumaa on samal ajal teataval määral suurenenud.⁸ Madalseisu on suures osas põhjustanud 1990. aastatel toimunud muudatused, millega kaasnesid nõukogudeaegsete turgude äralangemine, tootmissisendite kiire kallinemine ja Eestis rakendatud liberaalne kaubanduspoliitika. **Ebavõrdsete konkurentsitingimuste tõttu langes Eesti põllumajanduse kui sektori konkurentsivõime märgatavalt.** Kadusid võimalused vajalike investeeringute tegemiseks. Põllumajandustootjate madala konkurentsivõime tõttu on **kahanenud põllumajanduse osatähtsus** maapiirkonna ettevõtjate hulgas **keskmiselt 50 protsendini sealsest ettevõtlusstruktuurist.**

Samas on siiski jätkunud põllumajanduse kandev roll elanike toiduainetega varustamisel, maapiirkondade ettevõtluses ning kultuurmaastiku kujundamisel ning **viimaste aastate maamajandusnäitajate põhjal võib täheldada mõnes valdkonnas isegi olukorra paranemist** (peamiselt otsetoetuste kasvust tingitud põllumajandustootjate omafinantseerimise suutlikkuse kasv).

Eesti ühinemine ELiga tõi seoses ÜPP rakendamisega kaasa põllumajandusettevõtjate sissetuleku tõusu, mis teataval määral jätkub seoses otsemaksete ülemineku perioodiga vähemalt aastani 2013. ÜPP jätkuv rakendamine, arvestades sealjuures lähitulevikus kavandatavaid laiaulatuslikke **muudatusi**, pakub põllumajandussektorile paremaid võimalusi stabiilsema maamajanduskeskkonna loomiseks, kuid samas tekitab ka mingil määral survet põllumajandusettevõtjatele kuna oodata on:

1. turgude integreerumist ja põllumajandussaaduste kaubanduse liberaliseerimist WTO raames (eksportitugede kadumine, turulepääsu lihtsustumine, mis tekitab võimaluse odava tooraine sissetoomiseks ja võib ohustada kodumaist toorainebaasi);
2. ÜPP reformi (toetuste vähenemine; sekkumise, eksportitugede ja kvootide kaotamine).

Põllumajandusettevõtete netolisandväärtusel põhinenud jätkusuutlikkuse analüüsist järeldub, et valdav osa põllumajandusettevõtetest kuuluvad nüüdisaja tehnoloogia

⁸ Alates aastast 2003 arvestatakse loodusliku rohumaa hulka ka haritavale maale rajatud üle viie aasta vanune rohumaa.

seisukohast küll arenemisvõimeliste põllumajandusettevõtete hulka, kuid nende hulgas siiski veel küllalt palju selliseid (eriti väiksema käibega ettevõtted), kes vajavad jätkusuutlikuks toimimiseks struktuurimuutusi nii tootmismahdade suurenemise, toodangu lisandväärtuse suurendamise kui alternatiivsete tegevuste (põllumajanduslike ja mittepõllumajanduslike) arendamise osas. Arvestades seda, et põllumajandussektoris toodetud lisandväärtus on madalam valdavalt just väiksema käibeliste põllumajandustootjate hulgas, toetatakse põllumajandustootmise mitmekesistamist, aga ka omatoodetud saaduste töötlemist finantsperioodil 2007 – 2013 just sellele suurusgrupile. Nende tugevnemine ja jätkusuutlikkuse paranemine on äärmiselt oluline maaelu arengu ja konkurentsivõimelise põllumajandussektori seisukohast.

Piirkondlike toetusõiguste tasemete abil ühtsele otsemaksele üleminek (alates aastast 2009) aitab pikemas perspektiivis kaasa konkurentsivõimelise tootmise säilimisele ning piirkondade ühtlasemale arengule. Ühtse otsemakse süsteemile üleminekuks valmistatakse ette ja rakendatakse ka vastav uus toetuste nõuetele vastavuse süsteem, kus otsetoetuste saamine hakkab sõltuma ka keskkonna-, veterinaar-, fütosanitaar- ning töökaitseõuete täitmisest. (Uue süsteemi rakendamine eeldab Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ametile (PRIA) täiendavate investeeringute eraldamist keerulise toetusõiguste registri ülesehituseks.) Samal ajal vähendatakse lähitulevikus hetkel aktiivselt rakendatavat põllumajanduslike otsetoetuste tootepõhist toetuskeemi, mis on pakkumas soodsat võimalust konkurentsivõimelisema turuväljundi kujundamiseks, arvestades tulevikuperspektiive. Arvestades põllumajanduspoliitikas rakendatavaid uusi suundumusi, on põllumajandussektori konkurentsivõime tõstmise eesmärgil ühtsete positsioonide kujundamiseks (sh sujuvamaks uuele ühtsele otsemaksete süsteemile üleminekuks) Põllumajandusministeeriumis kavas koostada ja rakendada **põllumajandussaaduste tootmise, töötlemise ja turukorralduse arengukava 2007–2013.**

Viimase kümne aasta jooksul toimunud muudatused põllumajanduspoliitikas on põhjustanud muutusi ka maakasutuses. Samal ajal, kui osa põllumajandusmaast on jäänud kasutusest välja, on mõne koha peal selle kasutamine muutunud varasemast intensiivsemaks. Toetudes PRIA andmetele taotleti 2004. aastal ühtset pindalatoetust 803 000 hektarile, millest 458 990 ha oli seotud keskkonnasõbraliku tootmise kohustusega. Sealhulgas mahepõllumajanduslikult majandatava maa osakaal on iga

aastaga suurenenud. Mahepõllumajanduse registri andmetel majandati 2004. aastal mahepõllumajanduslikult veidi üle 46 000 ha, 2005. aastal oli mahepõllumajanduslikus kasutuses peaaegu 60 000 ha.

Kasutusest väljas olevat põllumajandusmaad oli 2002. a. lõpu seisuga 441 977 ha, millest 376 750 ha puhul jäi mulla boniteet alla 35 hp. Huvitavaks tendentsiks on seegi, et viimaste aastatega on pidevalt suurenenud renditud maade osatähtsus – paljudel juhtudel loobutakse maa müügist lootes selle suurenevale väärtusele.

Lisaks sellele, et Eesti on põllumajandusmaaga hästi varustatud võrreldes Euroopa Liidu teiste riikidega, on Eesti ka üks Euroopa metsasemaid maid, olles üks neljast Euroopa riigist, kus metsandussektori osatähtsus majanduse kogutoodangus on enam kui 10% (Soome, Rootsi ja Sloveenia järel). Eesti metsamaa kogupindalast moodustab erametsamaa 35% (802 571 mln ha). Hinnanguliselt on käesoleval ajal juba ca 70 000 erametsaomanikku. Eesti keskmine erametsaomandi suurus on 12 ha, suuri erametsaomanikke, kellel on metsamaad 100 ha ja rohkem, on Eestis vähe, alla 1%. **Et muuta metsade majandamine pikemas perspektiivis konkurentsivõimelisemaks, on oluline arenev ja toimiv metsanduslik ühistegevus metsaomanike seas, vastasel juhul ei ole võimalik erametsade ratsionaalne ja tõhus majandamine ning oma metsa majandamisest on raske tulu saada.**

Prognoosidest tulenevalt kujundavad järjest rohkem põllumajanduse ja metsamajanduse mudeleid kliimamuutuse pikaajalised suundumused. Eesti kliimavöötmes, kus sademete aastamaht (550–700 mm) ületab oluliselt aurumise (400–450 mm), on üle poole põllumajandusmaa ja ligi poole metsamaa jätkuv sihipärane kasutamine võimalik ainult sel juhul, kui nendel maadel tagatakse maaparandussüsteemide nõuetekohane toimimine. Eesti kasutusel olevast põllumajandusmaast on kuivendatud 420 000 hektarit ehk ligi pool, metsamaal on kuivendusvõrke 600 000 hektaril. Metsast (valdavalt eramets) kannatab liigniiskuse all veel ligikaudu 400 000 hektarit. Olemasolevatest põllumajandusmaa kuivendussüsteemidest enamik on rajatud rohkem kui 30 aastat tagasi, kuivendussüsteemid ei ühildu maade tagastamise ja erastamise järel tekkinud maatükkide jaotusega. Maaparandussüsteemid on valdavalt 60–400 ha suurused ja paiknevad üldjuhul mitme maaomaniku maal.

2005. aastal teostatud maaparandusuuringu tulemustest selgus, et kuivendatud maast on 11% heas, **63% rahuldavas ja 26% puudulikus kuivendus seisundis**. Investeeringute nappus vähendab hea ja rahuldava kuivendus seisundiga maade osakaalu hinnanguliselt ligikaudu 3–4 % aastas.

Kogu nüüdisaegne põllumajandusmaastik on kujunenud maaharimise ja selle käigus tehtud maaparandustööde tulemusena, mille raames on omakorda rajatud ka suur osa maapiirkonna infrastruktuurist. (Maaparandustöödega vähendatakse taimekasvuks ebasoodsa mulla veerežiimiga aladel ikalduse tõenäosust ja korrastatakse valdav osa Eesti hüdrograafilisest võrgust, see võimaldab vältida maade üleujutamist, võsastumist ja soostumist.) Seetõttu on üks tulevikuprioriteet **toetada põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri arengut (maaparandussüsteemide sealhulgas metsakuivendussüsteemide ning metsateede ehitamine ja rekonstrueerimine) ja hoidu (uuendamine ja hooldus)**.

Keskkonnahoid lähtudes peamiselt põllumajandusest

Seoses põllumajandustootmise intensiivsuse tõusuga ning väike- ja keskmiste ettevõtete väheste investeerimisvõimalustega **ei järgita veel piisavalt keskkonnanõudeid ja häid tavasid**. Lisaks **puudub tootjatel motivatsioon üldistest keskkonnanõuetest rangemate nõuete täitmiseks**. Sellest tulenevalt on vaja jätkuvalt täiendada põllumajandustootjate teadmisi põllumajandusliku tootmise negatiivsest mõjust keskkonnale ja seda vältida aitavatest tootmisvõtetest.

Põllumajandusest tuleneva negatiivse keskkonnamõju vähendamiseks rakendatakse jätkuvalt vastavaid maaelu arengu meetmeid, mis lähtudes ÜPP eesmärkidest aitavad kaasa põllumajanduskeskkonna üldise seisundi parandamisele. Ühelt poolt on ÜPP maaelu arengu meetmete abil võimalik tagada põllumajanduslik tegevus ka neis kõrge loodusväärtusega piirkondades, mis säilivad vaid tänu põllumajanduslikule tegevusele. Teiselt poolt peaks jälgima, et põllumajanduslik tegevus ei tekitaks suurt koormust keskkonnale.

Viimase 15 aasta jooksul on põllumajandusest tingitud reostuskoormus oluliselt vähenenud. Sellest tulenevalt on ka Eesti veekeskkonna seisund valdavalt paranenud. Veeseisundi paranemisele on aidanud kaasa suures osas MAK 2004–2006 raames rakendatud meetmed, millega on toetatud mahepõllumajandust ning makstud ettevõtjatele keskkonnasõbraliku tootmise toetust.

Kuid samas ei pruugi olukord olla positiivne kõikjal – esineb ka **intensiivse põllumajandusliku tootmisega alasid, kus põhjavee maapinnalähedane veekiht ja mõned kohalikud vesikonnad (jõgede ülemjooksud, väikejõesed ja -järved) võivad olla suhteliselt kehvast seisundis.** Mitut joogivee saamiseks sobivat põhjaveekihti ei esine sugugi igal pool ning neis piirkondades on intensiivse põllumajandustootmise rakendamine seetõttu raskendatud.

Hajureostusena veekogudesse sattuvate lämmastikuühendite peamised allikad on põllumajanduses kasutatavad mineraal- ja orgaanilised väetised. **Lisaks väetamisele võib probleeme tekitada ka puudulikust sõnnikukäitlusest tulenev reostus.** Orgaaniliste väetiste (sõnniku) tootmine ja kasutamine on loomade arvu vähenemise tõttu küll oluliselt kahanenud, kuid samas kasutatakse sõnnikut nüüd kontsentreeritumalt loomakasvatuse tööstuslikesse ettevõtetesse koondumise tõttu. Reostuse peamine põhjus on enamasti **nõuetele vastavate sõnnikuhoidlate vähesus, sõnnikulaotamise halb korraldus ja laotusseadmete tehniline puudulikkus, mis on põhjustatud** rahaliste vahendite vähesusest. **Üle 80% sõnnikuhoidlatest on vanemad kui 10 aastat.** Seetõttu peavad loomakasvatuse ettevõtted tegema lähiajal jätkuvalt täiendavaid investeeringuid sõnnikukäitlusse. Lisaks tuleb arvestada parima võimaliku tehnika nõude rakendamisega. Osaliselt on aidanud sõnnikuhoidlate veekaitsenõuetega vastavusse viimisele kaasa MAK 2004–2006 raames makstav sõnnikuhoidlatele esitatavate veekaitsenõuetega vastavusse viimise toetus, mida ka jätkatakse

Veekeskkonnale avaldab suurt mõju mulla seisund ning samas on see ka üks olulisem komponent, millest peamiselt sõltub meie taimekasvatustoodang. Erodeerunud muldade osakaal Eestis ei ole õnneks suur - erodeerunud ja erosioonihuga mullad moodustavad 3,1% Eesti põllumaa koguarust, samal ajal kui EL-25 vastav näitaja on 17%. **Keskkonnaprobleeme on põhjustanud tõsiasi, et erosioonist haaratud muldade peamisel levikualal Otepää ja Haanja kuppelmaastikul on põlde viljeldud samamoodi nagu ülejäänud Eestis.** Erosiooni tõkestamise võimalikud abinõud on näiteks erosioonitundlike alade metsastamine ja püsirohumaade alla viimine.

Muldade hapestumine on samuti oluline probleem. Seda tuleb eriti ette Kesk- ja Lõuna-Eestis ning samuti Hiiumaa liivastel nõlvadel. Peamiselt lähtekivimi omadustest tulenevat muldade hapestumist ära hoida ei ole võimalik, sest meie kliimas toimub mullast kaltsium- ja magneesiumkarbonaatide väljauhtumine pidevalt.